

представлені основні задачі стратегії охорони та варіанти конкурентного використання інтелектуальної власності, а також приведені можливі процедури отримання зарубіжного патенту.

Ключові слова: інтелектуальна власність, промислова власність, патент, патентування.

SUMMARY

The article defines the role of foreign patenting as one of the factors of competitiveness of companies, the advantages and disadvantages of the procedure of obtaining patent protection abroad are defined, the main objectives of the strategy and options for competitive use of intellectual property are presented, and also the possible procedures for obtaining foreign patents are proposed.

Keywords: intellectual property, industrial property, patent, patenting.

АНАЛІЗ ВЗАЄМОВІДНОСИН КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЧЕС В КОНТЕКСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Палагусинець Р.В., Секретар Постійної делегації Верховної Ради України у ПАЧЕС, здобувач Донецького національного університету

Актуальність дослідження. Останніми роками практика участі у глобальних інтеграційних об'єднаннях доводить недостатню дієздатність таких інституцій у вирішенні місцевих питань окремо взятих суб'єктів. Отже, в наш час дедалі більшої актуальності набувають регіональні інтеграційні угруповання, які здатні ефективно вирішувати покладені на них завдання.

Одним з таких об'єднань є Організація Чорноморського економічного співробітництва, основним покликанням якої є налагодження ефективних господарських зв'язків між країнами регіону, зокрема й у енергетичній сфері.

Вагомим аргументом, що спонукав до дослідження стала необхідність аналізу впливу доступності деяких енергоносіїв на економічний добробут країн-членів ЧЕС.

Метою дослідження є простеження етапів впливу доступності деяких енергоносіїв, в першу чергу газу, нафти, вугілля, електроенергії, на економічний добробут країн-членів ЧЕС за допомогою економіко-математичного моделювання ефекту створення спільних проектів в енергетичній сфері з використанням моделі *GTAP*.

На сучасному етапі розвитку світової економіки спостерігається активізація міжнародного економічного розвитку країн. Спираючись на це, для розвитку національного виробництва будь-якої країни стає необхідною взаємодія з іншими країнами, участь у міжнародному розподілі праці та міжнародному обміні товарами і послугами. Посилюється активізація процесів інтеграції як вищої форми прояву інтернаціоналізації господарського життя. При цьому міжнародні економічні взаємозв'язки стають настільки міцними, що відбувається глибоке взаємопереплетіння національних процесів відтворення.

Характерною межею розвитку світогосподарських зв'язків на сучасному етапі є активне включення в них всіх країн і регіонів світу. Інтеграція пронизує найрізноманітніші сторони економічного і політичного життя країн, що інтегруються. Посилюється інтернаціоналізація виробництва, системи господарських відносин, формуються засоби взаємодії між країнами на основі економічної інтеграції. Господарські зв'язки різних країн отримують поштовх від участі у міжнародному розподілі праці.

Світовий ринок може бути представлено як розвинену сферу товарного обміну між країнами. Слід відрізнити національні ринки окремих держав від світового ринку. На стан світового ринку істотний вплив здійснює зовнішньоекономічна політика різних держав. Можна зазначити і те, що асортимент товарів у міжнародній торгівлі є досить обмеженим – деякі товари, країнами походження яких є окремі країни, взагалі не надходять до світового товарообігу.

Отже, ринок невід'ємна частина суспільного господарського відтворення – тісно взаємодіє з усіма його елементами: виробництвом, споживанням, розподілом. Ринок є сферою товарно-грошового обміну, розвитку торговельних відносин між продавцем і покупцем.

Національний ринок поєднує внутрішню та зовнішню торгівлю країни. Структуру світового товарного ринку можна представити в трьох аспектах регіональному, товарно-галузевому та

ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

соціально-економічному. Розвиток світового ринку в умовах посилення інтеграційних процесів характеризується доволі високими темпами, що свідчить про поглиблення міжнародного розподілу праці, посилення взаємозалежності країн світу від процесів та тенденцій розвитку світового ринку. Надзвичайно важливим аспектом є і те, що зростання обсягів міжнародної торгівлі помітно випереджає зростання обсягів виробництва, незважаючи на кон'юнктурні коливання, що викликані економічною рецесією останнього десятиліття. Збереження таких тенденцій може призвести до поглиблення рецесії як у світовій економіці, так і в кожній певній країні.

В другій половині ХХ століття виникло чимало регіональних економічних об'єднань інтеграційного типу, іноді вельми істотно відмінних один від одного. Одним з новоутворень останнього десятиріччя ХХ століття стала поява регіонального економічного об'єднання 12 країн - Організації Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС), до складу якого увійшли Азербайджан, Албанія, Вірменія, Болгарія, Греція, Грузія, Молдова, Росія, Румунія, Сербія, Туреччина й Україна.

Геополітичний простір цих країн вкрай неоднорідний. Жодна країна-учасниця ОЧЕС не вважає участь у цій організації достатньою для свого економічного і політичного розвитку на міжнародній арені. Цим пояснюється формальність структури й слабкі темпи розвитку інституційного забезпечення. Варто виділити інші дезінтеграційні фактори ОЧЕС, серед яких: політична нестабільність у деяких державах-членах, обмежена взаємодоповнюваність національних господарств, історичні конфлікти, соціальна несумісність та ін. У той же час ОЧЕС є ланкою системи загальноєвропейської безпеки і виступає вагомим зовнішньоекономічним пріоритетом України. Після розширення ЄС економічний простір Центральної та Східної Європи (ЦСЄ) й Балто-Чорноморського субрегіону трансформувалися, і дещо знизилися темпи консолідації країн-партнерів. Разом з тим, в рамках ОЧЕС спостерігаються певні позитивні зрушення, які розвиваються за такими напрямками:

- 1) транспортному (перевезення вантажів наземним транспортом і створення відповідної інфраструктури);
- 2) нафто- і газопровідний (побудова системи міжнародних нафто- і газопроводів у регіоні з підключенням до загальноєвропейської системи);
- 3) розвиток транспортної системи Чорного моря (системи поромних перевезень);
- 4) формування системи погодження функціонування фінансових систем (створення банківських центрів регіону).

Економічне співробітництво країн-членів об'єднання розвивається переважно в сфері створення транспортних коридорів і спільних підприємств в сфері транспортування ресурсів. Найважливішим питанням у рамках ОЧЕС є розвиток транспортних коридорів по осі Центральна Азія – Каспійське море – ЄС, що визначає мотиви створення об'єднання. Це сприяє поглибленню співробітництва, однак недостатньо для реальної інтеграції в інших сферах. Слід зазначити, що, за деякими прогнозами, через 15-17 років обсяги транспортування нафти різко знизяться, тому розвиток транспортних зв'язків відповідає лише тактичним інтересам. Енергетичний сектор і ринок у даний момент повинен стати галузевим «ядром» поглиблення інтеграції національних господарств, що є стратегічною задачею.

Особливістю ОЧЕС порівняно з іншими субрегіональними об'єднаннями є те, що на відміну від них вже в Декларації про створення організації в основу майбутньої діяльності було поставлене не торгівельне, а виробниче співробітництво. Це знайшло своє відображення в галузевому підході до вирішення загальних економічних проблем регіону.

Що ж до торгівельного співробітництва і супутніх йому заходів гармонізації торгової політики, то тут результати виявилися більш ніж скромними. Причин цьому дві: слабка компліментарність господарств країн, що входять в об'єднання, низька питома вага і обмежена номенклатура продукції машинобудівної промисловості. Географічний розподіл товарних потоків показує, що зовнішня торгівля країн-учасниць ОЧЕС у значній мірі орієнтується на економічно розвинуті країни. Щодо України, то слід відмітити, що впродовж останніх років частка країн-членів ОЧЕС в зовнішній торгівлі знижується (рис. 1.).

Головними торгівельними партнерами України в експорті товарів були такі країни як Російська Федерація (8495072,3 тис. дол. США), Туреччина (2126526,4 тис. дол. США), в імпорті переважна частка також припадає на ці країни - Російську Федерацію (13235774,4 тис. дол. США), Туреччину (952243,6 тис. дол. США) (табл. 1.).

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

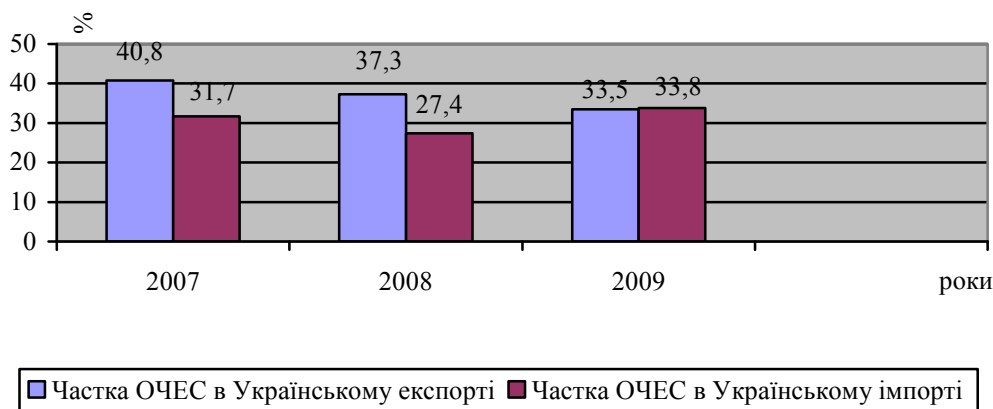

Рис. 1. Частка країн-членів ОЧЕС в українському експорті та імпорті

Таблиця 1.

Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами України з країнами-членами ОЧЕС за 2009 р.

Країна	Експорт		Імпорт		Сальдо
	тис.дол. США	у % до 2008р.	тис.дол. США	у % до 2008р.	
Всього	39702883,3	59,3	45435559,2	53,1	-5732675,9
Всього з ОЧЕС	13317387,8	53,3	15371828,8	65,7	-2054441
Азербайджан	546638,7	60,0	282794,6	373,6	263844,1
Вірменія	165628,0	62,8	28217,0	110,8	137410,9
Молдова	693621,2	59,2	52058,9	30,7	641562,3
РФ	8495072,3	54,0	13235774,4	68,2	-4740702,1
Албанія	76344,9	94,9	252,1	61,9	76092,8
Болгарія	395540,1	35,8	151763,5	63,4	243776,6
Греція	100339,9	29,6	82797,9	48,2	17542,0
Румунія	319468,1	47,6	488119,5	41,7	-168651,4
Грузія	398208,2	60,7	97807,3	51,1	300400,9
Туреччина	2126526,4	45,9	952243,6	48,8	1174282,9

Одна із задач, задекларована в документах ОЧЕС, полягає в створенні зони вільної торгівлі на території країн-учасниць, що може бути здійснено в руслі формування європейського економічного простору. Беручи до уваги юридичні зобов'язання деяких країн-учасниць ОЧЕС перед ЄС і бажання більшості стати повноправними членами Євросоюзу, будь-яка конструктивна дія по створенню зони вільної торгівлі в Чорноморському регіоні стає можливою тільки в рамках діалогу ОЧЕС-ЄС.

Найпоширеніші галузеві економічні проекти ОЧЕС пов'язані з транспортною інфраструктурою і енергетикою. В першому випадку при вирішенні питань транспортної інфраструктури ОЧЕС тісно співпрацює з ЄС, що є підтвердженням прагнення організації чорноморських держав внести свій внесок в будівництво нової європейської архітектури. Їх реалізація сприяє створенню в Чорномор'ї високоєфективної і надійної транспортної системи, включення її в транс'європейську мережу комунікацій, забезпечивши вантажоперевезення між країнами Європи, Азіатського континенту і державами Близького і Середнього Сходу. Йдеться про реалізацію задач так званої «Європейської транспортної політики», яка передбачає створення дев'яти транспортних коридорів, що проходять по європейській території.

Ряд держав ОЧЕС в питаннях транспортної політики наполегливо намагається просувати національні схеми розвитку транспортної мережі в регіоні. Так, Україна намагається реалізувати свої схеми, які зберегли б напрямки вантажопотоків, що склалися, з Росії на Іллічевськ. Румунія і Грузія працюють над проектом нарощування національного транзиту, у тому числі енергоносіїв, з Каспійського басейну і Середньої Азії по лінії Поті – Констанца. Власні схеми вантажоперевезень в регіоні через свою територію розробляє Туреччина.

Закавказькі республіки висувують пропозиції по приєднанню своїх залізниць, автомобільних і газових магістралей до відповідних ліній південних країн ОЧЕС.

Самостійним російським проектом, відкритим для іноземної участі, є створення центру транспортної логістики в Ростові-на-Дону, введення якого в дію дозволить на 30% скоротити час просування вантажів в північній частині причорномор'я і на маршрутах Європа-Азія.

Що стосується транспортування енергоносіїв, то тут ситуація дещо інша. Завдяки своєму географічному розташуванню Чорноморсько-Каспійський регіон в перспективі повинен стати головною ланкою, що зв'язує добре інтегровану енергосистему західноєвропейських країн з енергосистемами країн Азії, що швидко розвиваються.

Нині країни-учасниці ОЧЕС розробляють технічну можливість і економічну доцільність створення нової взаємопов'язаної енергосистеми в рамках міждержавного проекту. Вони рекомендували державним організаціям і енергетичним компаніям створити енергетичну асамблею ОЧЕС з метою розробки і здійснення регіональної концепції розвитку енергетики.

Варто пригадати і те, що в майбутнє десятиріччя прогнозується значне збільшення видобутку нафти в Каспійському регіоні: в Азербайджані, Казахстані, Туркменії. Країни ОЧЕС виявляють підвищену зацікавленість до цієї зони і шляхів транспортування сировини. Для вирішення проблеми вивозу нафти з Казахстану в 1992 році був створений Каспійський трубопровідний консорціум (КАТЕК). Новий нафтопровід Тенгіз – Новоросійськ дозволить забезпечити постачання нафти не тільки з Казахстану і Росії, але також і з родовищ Каспію.

Економічні показники маршрутів, що завершуються на узбережжі Чорного моря, порівняно з Середземноморським варіантом є конкурентноздатними навіть в тому випадку, якщо доведеться вирішувати питання обходу протоки Босфор. Якнайменше витратним вважається маршрут Баку – Супса, припускаючий реконструкцію існуючого трубопроводу. Цей проект оцінюється в 1,5 млрд. доларів США. Дорожче може обійтися будівництво трубопроводу по маршруту Баку – Новоросійськ – близько 2 млрд. доларів США.

Найбільших капіталовкладень потребує реалізація маршруту Баку – турецький порт Джейхан. Проект оцінюється в 2,5-3,5 млрд. доларів США. До речі, цей проект претендує не тільки на транспортування всієї азербайджанської нафти, об'єм видобутку якої в 2010 році може досягти 50 млн. тонн, але також і 10 млн. тонн казахстанської, що поставляється в Баку через Каспійське море. Російський проект забезпечує транспортування об'ємом в 30 млн. тонн, маршрут на порт Супса виглядає ще скромнішим – лише 10 млн. тонн.

Важливим залишається питання Босфорської протоки і її максимальної пропускної спроможності. Для цього необхідно впровадити нові системи регулювання проходження суден. У разі виникнення серйозних проблем з Босфором вивчаються виходи на Середземне море через території Туреччини, Болгарії і Греції. Не виключається також економічна привабливість експорту нафти в південному напрямку через Іран.

Говорячи про ОЧЕС слід відмітити, що світ все більше стикається з ресурсним дефіцитом. Реальною стає загроза вичерпання не відновлюваних природних ресурсів, перш за все енергетичних (нафти, газу, вугілля, урану), інших корисних копалин, без яких неможливий розвиток сучасної промисловості і сільськогосподарського виробництва, загроза дефіциту чистої питної води, продовольства, як і інтелектуальних, кваліфікованих трудових ресурсів. США уже сьогодні споживає близько 40% ресурсів планети, а з врахуванням країн «золотого мільярду» - близько 70%.

Чорноморський регіон є місцем зіткнення енергетичних інтересів і енергетичних політик світових центрів сили. Особливо Євросоюз, враховуючи потенціал регіону для досягнення безпеки енергозбереження, планує модернізувати існуючі і будувати нові енергетичні інфраструктури. Єврокомісія працює над ідеєю створення Транскаспійського-Трансчорноморського енергетичного коридору для транспортування газу з Південнокавказького і Центральноазійського регіонів в Євросоюз. Враховуючи зростаючі обсяги транзиту нафти через Чорне море, ЄС також працює над рядом проектів по будівництву нафтопроводів в обхід протоки Босфор.

Одним із таких проектів є будівництво Транскаспійського газопроводу «Набукко». На першому етапі функціонування він повинен з'єднати Євросоюз з Азербайджаном, проходячи через Туреччину, Болгарію, Румунію, Угорщину до міста Баумгартен в Австрії. На другому етапі газопровід планується розширити і прокласти по дну Каспійського моря до Центральної Азії. Довжина газопроводу повинна скласти 3300 км. В 2020 р. він повинен буде пропускати мінімум 25,5 і максимум 31 млрд. куб. м газу.

В липні 2009 р. в Анкарі було підписано міждержавну угоду по «Набукко» представниками країн-транзитерів газопроводу: Австрії, Болгарії, Угорщини, Румунії, Туреччини в присутності голови Єврокомісії М. Баррозо, члена Єврокомісії по енергетиці А. Пібалгса, а також впливових представників США. Дана угода надає рівні правові умови для транзиту газу на відстані всього газопроводу «Набукко», а також методологію тарифікації транзиту і правила доступу в мережі.

Початкова вартість проекту «Набукко» становила від 5 млрд. євро до 5,8 млрд. євро., а на момент підписання в липні 2009 р. оціночна вартість проекту визначилась вже сумою в 7,9 млрд.

євро. Через десять днів після підписання угоди Європейський інвестиційний банк виявив готовність фінансувати газопровід в повному обсязі.

Геополітичні аспекти і геоекономічну роль ОЧЕС в загальній системі світового господарства слід розглядати, перш за все, як важливе джерело енергоресурсів і як транзитний простір, що з'єднує Захід і Схід, Північ і Південь.

За останнє десятиліття роль країн ОЧЕС в сучасних світогосподарських процесах стає все більш відчутною. Стрімке економічне зростання цих країн стало предметом жвавих дискусій і внесло низку пропозицій щодо зміни розстановки сил в світовій економічній системі.

Говорячи про нафтогазовий потенціал регіону, слід відмітити, що запаси нафти і газу лише Азейбарджану коливаються в межах від 1 до 6 млрд. тон нафти і від 0,5 до 4 трлн. куб. м газу. За даними компанії ВР, розвідані запаси нафти в Азейбарджані на кінець 2007 р. склали 1 млрд барелів, запаси газу – 1,28 трлн. куб. м. Аналіз російських експертів, з врахуванням всієї наявної інформації, дозволяє звужити цей діапазон до 1,6-1,9 млрд. тон нафти і 1-1,5 трлн. куб. м газу [7].

Україна зацікавлена в маршруті транспортування каспійської нафти з порту Супса до українського порту «Південний» з подальшим використанням трубопровідної системи «Дружба».

Реалізація маршрутів по транспортуванню енергоресурсів Каспія на Захід, оминаючи Росію, створює принципово нову ситуацію в регіоні і загострює тут енергетичну конфронтацію, а отже, - і політичний клімат, до того ж не на користь Росії.

Країни регіону залучають все більшу кількість учасників, зацікавлених в поставці вуглеводів. Незважаючи на те, що регіональні держави намагаються здійснювати збалансовану політику, в тому числі в плані диверсифікації поставок вуглеводів, США і ЄС продовжують залишатися впливовими учасниками на Каспії. Основу політики цих учасників в регіоні складає проект створення енерготранспортного коридору Каспій – Захід в обхід Росії і Ірану.

Таким чином країни ОЧЕС все більше будуть впливати не тільки на енергетичну безпеку, а й визначати геополітичну роль в загальній системі світового господарства – перш за все, як важливого джерела енергоресурсів і як транзитного простору, що пов'язує Захід і Схід, Північ і Південь.

Україна зацікавлена у розвитку співробітництва в межах ОЧЕС. Це з одного боку забезпечить стабільну енергетичну безпеку держави, з іншого, за рахунок розширення транскордонного співробітництва, це буде сприяти розвитку торгівлі й виробництва, пошукам перспективних ринків і в цілому стимулювати інтеграцію України до світової спільноти, збільшувати її вплив в різних регіонах світу.

На сьогоднішній день залишаються невирішеними питання стосовно співробітництва в рамках ОЧЕС, як політичного так і економічного характеру.

Проте, на думку багатьох експертів інтеграційні процеси в рамках ОЧЕС хоча і повільно, але все таки набирають силу. За деякими оцінками, ОЧЕС має шанси в недалекому майбутньому стати провідним комунікаційним мостом між Азією, Близьким Сходом і Європою, і вже тому її значення в XXI столітті може істотно зрости. Можливості причорноморського співробітництва великі, особливо у сфері економіки, проте його найближчі, перспективи до кінця незрозумілі, переважно через високий ступінь політичних ризиків, поки що існуючих в регіоні.

Модель *GTAP* включає базу даних по країнах та секторах економіки *GTAPAgg*, а також програму моделювання *RunGTAP*. Остання версія бази даних *GTAPAgg* містить інформацію про 87 регіонів та 57 секторів економіки.

Ключові елементи моделі сформовані на визначеннях рівноваги між споживанням (індивідуальний попит, інвестиційне споживання, державне споживання) та виробництвом.

Споживання. Індивідуальний попит. Функція корисності репрезентивного агента описується функцією Кобба-Дугласа, кожним елементом котрої вважається агрегований товар, який складається, як з вітчизняної, так і імпоротної продукції даного виду. Вважається, що еластичність заміщення в споживанні вітчизняної та імпоротної продукції одного виду постійна і кінцева. Це дозволяє описати кожен агрегований товар у вигляді функції *CES* від імпоротної та вітчизняної продукції. Вперше, така оцінка споживчого товару у вигляді функції *CES* від імпоротної та вітчизняної продукції була зроблена П.Армінгтоном, тому вона одержала назву *агрегату Армінгтона*.

Функція корисності споживача $C = \prod c_i^{a_i}$

Агрегати Армінгтона

$$c_i = \left[\beta_i^C \left(\frac{c_i^D}{c_i^M} \right)^{p_i} + (1 - \beta_i^C) \left(\frac{c_i^M}{c_i^D} \right)^{p_c} \right]^{1/p}$$

(2.1)

де c_i^D та c_i^M – величини приватного споживання вітчизняних та імпорتنних товарів відповідно,
 $\overline{c_i^D}$ та $\overline{c_i^M}$ – величини приватного споживання вітчизняних та імпорتنних товарів в базовому періоді,

α_i – частка загального бюджету споживача, витрачена на i -е благо,

β_i^c – частка видатків споживача на i -е благо, яка витрачається на споживання товару i , виробленого в даному регіоні,

$\sigma_{DM}^c = \frac{1}{1 - p_c}$ – еластичність заміщення для споживання між вітчизняними та імпортними

товарами.

Максимізація корисності споживача при бюджетному обмеженні

$$\text{Max } C = \prod c_i^{\alpha_i} \quad (7), \text{ за умови: } (px) \leq pw + \sum_{j=1}^S a_{ij} \pi_j,$$

(2.2)

Індивідуальне споживання розподілене щодо товарів згідно сталої еластичності відмінностей функції корисності *CDE* (*Constant Difference of Elasticity*). У даному випадку використання *CDE* дає можливість, використовуючи невелику кількість параметрів, охарактеризувати змінні частки бюджету предметів споживання в загальному споживанні, і можливі взаємозалежності між предметами споживання. Основна перевага опису поведінки споживача через функцією *CDE* полягає в тому, що для охарактеризування повної системи попиту достатня лише інформація про ціни предметів споживання й еластичність доходу. Властивості даної функції описані Т.Гертельом і М.Цігасом. Так само як фактори виробництва внутрішні і імпорتنні предмети споживання мають сталу еластичність заміщення. Імпорتنні предмети споживання в свою чергу мають сталу еластичність заміщення щодо регіонів походження.

Інвестиційне споживання. В моделі *GTAP* регіональні інвестиції й заощадження розглядаються окремо. Регіональні інвестиції надходять з світового ощадного фонду. В свою чергу, кожен регіон заощаджує сталу частку свого доходу в цей фонд. Регіональні інвестиції визначаються відносним доходом. Регіони, де відносний дохід на капітал зростає, одержують відносно більшу частку заощаджень, доступних для інвестицій і навпаки.

Вважається, що функція інвестицій спирається на функцію Леонтєва (збільшення інвестицій в геологорозвідувальні роботи не заміняє інвестицій в закупівлю бурових установок). Кожне благо i , може виступати інвестиційним товаром, а також у інвестиційних цілях можуть використовуватися як вітчизняні, так і імпорتنні товари.

$$I = \min_i \left(\lambda_i \left[\beta_i^I \left(\frac{i_i^D}{i_i^M} \right)^{p_i} + (1 - \beta_i^I) \left(\frac{i_i^M}{i_i^D} \right)^{p_c} \right]^{1/p} \right),$$

(2.3)

де i_i^D та i_i^M – величини здійснених вітчизняних та іноземних інвестицій відповідно,

$\overline{i_i^D}$ та $\overline{i_i^M}$ – величини інвестиційного споживання вітчизняних і імпорتنних товарів в базовому періоді,

λ_i – частка загальних інвестиційних видатків, яка витрачається на i -е благо

β_i^I – частка інвестиційних видатків на i -е благо, яка витрачається на інвестиційне споживання товару i , виробленого в даному регіоні,

$$\sigma_{DM}^i = \frac{1}{1 - p_i} - \text{еластичність заміщення для інвестора між вітчизняними та імпортними}$$

товарами.

У моделі *GTAP*, регіональні заощадження залежать від індивідуальних рішень щодо видатків, а регіональні інвестиції від інвестиційних рішень, прийнятих на основі очікуваного доходу. Таким чином рівновага регіональних інвестицій та заощаджень може відрізнятися своєю величиною. Звідси, платіжний баланс може бути неврівноважений. Середній дохід з капіталу змінюється так, щоб заощадження й інвестиції в глобальному масштабі були еквівалентні.

Державне споживання. Так само як і для інвестиційного споживання, функція агрегованого державного споживання спирається на функцію Леонтьєва. Дане припущення побудоване на тому, що згідно з бюджетним принципом, недофінансування однієї статті видатків не компенсується надлишковим фінансуванням іншої статті державного бюджету. Держава також може споживати як вітчизняну так і імпортну продукцію.

$$G = \min_i \left(\mu_i \left[\beta_i^G \left(\frac{g_i^D}{g_i^D} \right)^{p_{gi}} + (1 - \beta_i^G) \left(\frac{g_i^M}{g_i^M} \right)^{p_g} \right]^{1/p_g} \right), \quad (2.4)$$

де g_i^D та g_i^M – величини державного споживання вітчизняних та імпортних товарів відповідно,

$\overline{g_i^D}$ та $\overline{g_i^M}$ – величини державного споживання вітчизняних та імпортних товарів в базовому періоді,

μ_i – частка загальних бюджетних видатків, яка витрачається на споживання i -го блага,

β_i^G – частка бюджетних видатків на i -е благо, яка витрачається на державне споживання товару i , виробленого в даному регіоні,

$$\sigma_{DM}^g = \frac{1}{1 - p_i} - \text{еластичність заміщення для держави між вітчизняними і імпортними товарами.}$$

Загальне державне споживання в моделі визначається як стала частка доходу регіону. Згідно функції видатків Кобба-Дугласа, попит на окремі товарні групи є сталим. Розподіл державного споживання між внутрішніми й імпортними товарами визначено в такий же спосіб що й індивідуальне споживання.

Завдання яке вирішує держава, так само і завдання оптимізації структури інвестиційного споживання є досить простими, так як вони полягають в максимізації відповідної функції корисності при екзогенній заданій величині державного бюджету або об'єму інвестицій, які дорівнюють відповідним значенням базового періоду в точці калібрування моделі.

Виробництво. Функція трансформації випуску галузі економіки. Випуск кожної галузі економіки поділяється на продукцію, призначену для споживання в даному регіоні і продукцію призначену для експорту. Притому, що еластичність заміщення для фірми між випуском цих двох видів продукції кінцева. Введення припущення про неоднорідність випуску продукції дозволяє пояснити одночасне існування і експорту, і внутрішнього споживання даного виду продукції в умовах малої економіки. В іншому випадку можна одержати крайне рішення (або вся продукція експортується, або вся споживається на внутрішньому ринку), що насправді спостерігається досить рідко.

Таким чином, найбільш доцільно моделювати випуск продукції кожної галузі економіки за допомогою функції *CET* (*Constant Elasticity of Transformation*)

$$Y_i = g(D_i, E_i) = \left[\theta_i^y \left(\frac{D_i}{D_i} \right)^{1+\eta} + (1 - \theta_i^y) \left(\frac{E_i}{E_i} \right)^{1+\eta} \right]^{1/(1+\eta)},$$

(2.5)

де \underline{D}_i та \underline{E}_i – вітчизняне споживання та експорт i -го виду продукції відповідно,

\overline{D}_i та \overline{E}_i – вітчизняне споживання та експорт i -го виду продукції в базовому періоді,

θ_i^Y – часка випуску продукції i , яка споживається на внутрішньому ринку, в точці калібрування,
 η – еластичність трансформації випуску.

Задля простеження етапів впливу доступності деяких енергоносіїв в першу чергу газу, нафти, вугілля, електрики на економічний добробут країн у статті відображено економіко-математичне моделювання ефекту створення спільних проектів в енергетичній сфері (будівництво нових міждержавних нафто- та газогонів, ЛЕП тощо), яке використовується у моделі *GTAP*.

В результаті проведеного розрахунку на основі моделі *GTAP 6.0* одержано результати, які вказують на позитивний ефект зростання економічного добробуту країн ОЧЕС внаслідок реалізації таких проектів. Основним показником, як ми відзначали раніше, оцінки економічного добробуту, який використовується в моделі *GTAP* є еквівалентна варіація. На основі даного показника (табл.1.1) можна оцінити потенційну зміну економічного добробуту країн-учасниць спільних енергетичних проектів.

Таблиця 1.1

Вплив реалізації спільних енергетичних проектів на зміну економічного добробуту в країнах ОЧЕС, млн. дол. США

Країна	Еквівалентна варіація
Азербайджан	552,5
Албанія	31,0
Болгарія	145,2
Вірменія	356,9
Греція	125,7
Грузія	129,3
Молдова	125,1
Російська Федерація	1127,4
Румунія	98,9
Сербія	117,0
Туреччина	856,2
Україна	302,0
ОЧЕС	3967,2

Джерело: Розраховано на основі бази даних *GTAP 6.0* та статистичних даних відповідної країни

Хоча в даному випадку ефективність свідчить про різницю вигод та витрат суспільства в цілому і не враховує інтересів кожної групи індивідів зайнятих в певних галузях економіки країн-учасниць. Для оцінки розподілу вигод та витрат серед країн доцільно розглянути показник доданої вартості. На основі показників доданої вартості виробленої економікою країни після реалізації енергетичного проекту з різними країнами-сусідами можна виокремити країни, які одержали вигоди і ті що зазнали втрат (табл. 1.2). Так в залежності від напрямку руху потоків енергоносіїв залежить у виграшному чи програшному положенні буде країна від реалізації спільного проекту, чим пояснюються різні значення для одних і тих же країн при зміні напрямку руху.

безпосередньо буде мати вплив на розподіл доходів одержаних внаслідок реалізації спільних енергетичних проектів. З таблиці видно, що загальна позитивна тенденція до зростання добробуту країн збережеться, однак треба зазначити з чим пов'язані деякі від'ємні значення у таблиці.

По-перше, існування конкуренції між країнами-експортерами енергоносіїв (по нафті та газу - Росія, Азербайджан, по електричній енергії – Румунія, Україна, Болгарія тощо), хоча в рамках міжнародних договорів ці суперечки вирішуються, якщо брати окремо Румунія і Болгарію як членів Об'єднання для передачі електричної енергії (UCTE) до 2009 року та Європейського співтовариства операторів магістральних мереж в галузі електроенергетики (ENTSO-E) з 2009 року.

По-друге, наявність потужних країн-транзитерів в регіоні, наприклад, України та Туреччини для Ірану, який не входить до ОЧЕС, хоча має істотний вплив на формування енергетичної політики регіону.

По-третє, деякі країни знаходяться на периферії енергетичних потоків і їх економіка є замалою для отримання позитивного ефекту масштабу від реалізації транс'європейського енергетичного проекту і сама держава не може його реалізувати через брак коштів, наприклад Албанія.

Таблиця 1.2

Вплив реалізації спільних енергетичних проєктів на зміну обсягу виробництва в країнах ОЧЕС, %

Від країни	Азербайджан	Албанія	Болгарія	Вірменія	Греція	Грузія	Молдова	Російська Федерація	Румунія	Сербія	Туреччина	Україна	Загалом по ряду
Азербайджан	-	5,3	7,4	1,6	5,2	6,3	4,5	-3,8	5,6	5,1	-8,8	5,9	34,1
Албанія	2,5	-	5,1	-6,9	0,9	0,7	0,2	4,8	3,8	8,6	9,1	1,0	29,8
Болгарія	2,5	-1,6	-	0,6	7,4	3,9	2,5	6,2	8,5	9,7	7,1	6,3	53,3
Вірменія	10,9	-5,6	-2,4	-	-8,1	9,1	1,6	11,6	5,0	-8,2	9,4	-4,7	18,4
Греція	5,1	1,1	1,4	-7,8	-	0,9	1,1	5,7	5,2	5,3	5,9	-2,2	21,7
Грузія	6,2	-6,3	1,0	8,0	1,0	-	5,4	9,1	3,0	-1,8	8,7	2,5	36,8
Молдова	2,0	-1,2	6,2	4,5	0,3	2,2	-	8,3	9,6	4,6	2,9	8,1	47,6
Російська Федерація	-6,0	3,5	4,9	1,3	3,6	0,2	5,2	-	8,7	6,9	8,0	6,1	42,4
Румунія	2,8	5,1	11,8	-1,3	6,0	2,9	0,6	7,6	-	2,1	7,7	8,0	53,2
Сербія	1,1	9,8	6,8	5,6	5,2	5,8	4,8	6,9	0,6	-	7,8	3,9	58,5
Туреччина	10,1	3,3	9,6	9,3	2,5	2,1	5,0	1,4	0,6	6,3	-	6,5	56,6
Україна	3,1	0,5	-3,3	0,2	-1,0	5,9	6,5	12,0	5,5	-3,1	1,8	-	34,6
Загалом по стовпчику	40,4	13,8	55,0	15,0	23,0	40,0	37,3	69,7	56,1	35,5	59,7	41,4	

Джерело: Розраховано на основі бази даних GTAP 6.0.

Представлені результати вказують на те, що вироблена додана вартість країн членів ОЧЕС

По-четверте, відносно малі країни, такі як Молдова, Албанія, Сербія будуть отримувати більший позитивний ефект від спільних проєктів з країнами-сусідами, ніж з іншими членами групування хоча цей ефект є притаманним для всіх країн членів ОЧЕС.

По-п'яте, при розрахунках не брався до уваги факт наявності достатньої кількості енергоносія в країні-експортері енергоносія для всіх можливих проєктів з її участю, наприклад для Азербайджану це є нагальним питанням оскільки видобуток газу та нафти в цій країні не може замінити повністю поставок Росії в регіоні.

Важливим наслідком для країн ОЧЕС буде зміна цін експорту та імпорту країн учасників спільних енергетичних проєктів, однак оскільки ціни на імпортовану продукцію, в нашому випадку енергоносії, під час та після реалізації проєкту матимуть тенденцію до зниження, то наводити вигоди окремих країн не має сенсу, оскільки, ціна на імпортовані енергоносії буде тепер залежить від відстані транспортування та кількості країн-транзитерів енергоносія (див. табл. 1.3)

Таблиця 1.3

Вплив реалізації енергопроєктів на зміну експортних цін в країнах ОЧЕС, %

	Азербайджан	Албанія	Болгарія	Вірменія	Греція	Грузія	Молдова	Російська Федерація	Румунія	Сербія	Туреччина	Україна
Азербайджан	0,0	-8,0	-5,0	-9,7	-4,7	-4,1	-1,1	-9,2	-2,7	-5,1	-2,7	-2,6
Албанія	-9,7	0,0	6,2	-9,6	-2,4	-5,8	-6,5	-1,7	0,6	-6,6	-3,0	-8,7
Болгарія	-2,9	-3,3	0,0	-4,0	-3,5	-8,9	-7,5	-9,1	-5,1	-3,8	-8,9	-7,2
Вірменія	-4,0	1,3	-6,0	0,0	-3,9	-9,9	-8,3	-1,5	-5,9	-7,9	-8,1	-5,6
Греція	-4,3	-7,7	-6,8	-8,5	0,0	-8,3	-3,9	0,9	-6,6	-7,0	-7,2	-2,3
Грузія	-5,3	-3,8	-7,1	-0,2	-3,8	0,0	-8,9	-0,5	-3,8	-2,3	-2,5	-5,5
Молдова	-5,6	-8,0	-6,3	-7,9	0,4	-2,0	0,0	-9,2	0,0	-9,7	-3,1	-9,7
Російська Федерація	-7,0	0,6	-2,0	-0,5	-9,4	-1,8	-2,2	0,0	-6,6	-9,0	-4,0	-6,8
Румунія	-4,2	-5,1	-8,3	-2,1	0,9	-4,5	-6,6	-5,8	0,0	-9,9	-0,7	-6,1
Сербія	-6,0	-4,9	-8,8	-0,2	-5,1	-4,4	-9,4	-3,6	-3,7	0,0	-8,6	-5,5
Туреччина	-4,3	-1,6	-9,2	-9,6	-2,3	0,7	-1,5	-2,0	-8,8	-0,6	0,0	-4,9
Україна	-9,4	-8,3	-7,9	-0,8	-3,7	-2,2	-3,0	-3,7	-6,5	-7,4	-6,8	0,0

Джерело: Розраховано на основі бази даних GTAP 6.0.

Як видно з вищенаведеної таблиці, що реалізація спільних енергопроектів призведе до загального зниження цін на експортні товари, тобто при незмінних цінах на світовому ринку на ці товари, країни-учасники проектів отримають додатковий дохід.

Внаслідок встановлення нових цін відбудеться зміна торговельних потоків, що також вплине на перерозподіл доходів. По-перше, зниження вартості енергоносіїв і відповідно доступності його на внутрішньому ринку. По-друге, позбавлення країн монополії на експорт або транзит певних енергоносіїв (наприклад Україна або Грузія) (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Вплив реалізації енергопроектів на зміну бсягу експорту в країнах ОЧЕС, %

	Азербайджан	Албанія	Болгарія	Вірменія	Греція	Грузія	Молдова	Російська Федерація	Румунія	Сербія	Туреччина	Україна
Азербайджан	0,0	9,8	3,0	4,1	2,6	4,8	9,2	2,0	6,9	3,1	3,2	4,8
Албанія	7,2	0,0	9,7	3,5	7,2	7,2	0,1	1,6	9,2	9,8	6,9	6,7
Болгарія	7,6	4,6	0,0	0,1	6,2	6,2	6,9	4,2	5,2	2,2	5,9	8,6
Вірменія	1,3	6,0	8,0	0,0	0,0	8,0	8,3	4,1	3,7	6,7	0,3	8,5
Греція	5,5	0,8	7,4	7,4	0,0	5,7	6,4	3,9	3,6	2,4	0,9	0,7
Грузія	2,5	5,1	9,8	9,1	10,0	0,0	1,4	3,5	1,8	1,3	4,9	4,0
Молдова	9,4	1,1	6,0	8,6	4,6	3,0	0,0	0,5	5,5	8,0	5,7	3,0
Російська Федерація	3,7	5,2	8,5	9,6	9,9	7,7	4,1	0,0	2,3	6,1	6,3	1,3
Румунія	7,7	4,7	9,8	2,1	5,3	8,1	3,6	0,3	0,0	7,9	2,6	4,4
Сербія	2,9	0,9	0,9	8,5	0,8	9,4	6,4	0,2	9,6	0,0	5,2	3,7
Туреччина	5,2	1,1	8,2	7,5	6,7	2,3	7,8	0,7	5,0	10,0	0,0	6,2
Україна	5,5	0,0	8,2	9,2	0,4	1,5	8,8	8,4	5,6	6,0	5,4	0,0

Джерело: Розраховано на основі бази даних *GTAP 6.0*.

Висновки. Підсумовуючи оцінку одержаних результатів, можна з упевненістю говорити про потенційну вигоду від участі в енергетичних проектах країн ОЧЕС. На це вказують додатні показники еквівалентної варіації. Проте, одержання позитивного результату (вигоди-витрати) для суспільства загалом аж ніяк не тотожне позитивному результату для кожного індивіда зокрема. Тому, проаналізувавши наслідки реалізації енергетичних мегапроектів на основі моделі загальної економічної рівноваги *GTAP*, ми стверджуємо, що одержання позитивного доходу інтеграції в енергетичній сфері країн ОЧЕС є необхідним але не достатнім фактором для оцінки даного процесу з точки зору його соціально-економічної ефективності. Отже, для оцінки соціально-економічної ефективності енергоінтеграції країн ОЧЕС необхідно розглянути більш загальну модель, яка включає в себе як економічні, так і інституційні фактори, а також фактори регіональної політики для встановлення оптимальної економічної рівноваги.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Европейская стратегия безопасности энергоснабжения (Зеленая книга) Европейская комиссия. - М. : Интерсоларцентр. - 2002.
2. Енергетична безпека України. Стратегія та механізми забезпечення. За заг. ред. д-ра техн. наук, проф. А. І. Шевцова. - Дніпропетровськ: Пороги, 2002.
3. Енергетичні ресурси та потоки. За заг. ред. А. К. Шидловського. – К. : УЕЗ, 2003.
4. Survey of energy resources. - www.worldenergy.org.
5. "EU, Sofia and Ankara agree on Caspian pipeline project", European Commission, 2006-06-26;
6. Homepage of the Nabucco gas pipeline project company
7. www.rada.gov.ua
8. www.mpe.kmu.gov.ua

РЕЗЮМЕ

У даній статті проведено аналіз взаємовідносин країн-членів ЧЕС в контексті збереження

енергетичної безпеки.

Ключові слова: енергетична безпека, ЧЕС, економічна рівновага, енергетичні проекти, економічний добробут.

РЕЗЮМЕ

В данной статье проведен анализ взаимоотношений стран-членов ЧЭС в контексте сохранения энергетической безопасности.

Ключевые слова: энергетическая безопасность, ЧЭС, экономическое равновесие, энергетические проекты, экономическое благосостояние.

SUMMARY

The article analyses the cooperation between BSEC member-states in the energy security framework.

Keywords: power security, BSEC, economic balance, power projects, economic prosperity.

РЕГІОНАЛЬНІ МІЖСЕКТОРНІ ПАРТНЕРСТВА: ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЧНОЇ КОРПОРАТИВНОЇ ФІЛАНТРОПІЇ

Панченко Є.Г., д.е.н., професор кафедри міжнародного менеджменту, ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана»

Петрашко Л.П., к.е.н., доцент кафедри міжнародного менеджменту, ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана»

Постановка проблеми. Актуальні глобальні виклики: катастрофічні кліматичні зміни, дефіцит природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища, глобальна фінансово – економічна криза, енергетичні катаклізми, загрози світової безпеки зумовлюють необхідність пошуку дієвих підходів, спрямованих на попередження та ліквідацію наслідків зазначених небезпек надзвичайних екологічних та економічних ситуацій. Масштаби сучасних екологічних катастроф доводять неможливість подолання їх наслідків силами та ресурсами однієї держави. Вирішення названих проблем можливе за рахунок формування відповідних регіональних систем управління, що дозволить забезпечити стабільність розвитку суспільних та культурних систем, зменшення негативного впливу на навколишнє середовище, скорочення кількості етнічних та міждержавних конфліктів, раціональне використання та збереження природно – ресурсного потенціалу унікальних територій та регіонів світу.

Міжнародна спільнота сформулювала основний принцип забезпечення ресурсно – екологічної безпеки світу – принцип сталого розвитку. Імперативи сталого розвитку базуються на ідеї гармонізації інтересів держав, ТНК, національного та міжнародного бізнесу шляхом дотримання норм економічної, соціальної, екологічної, правової відповідальності. Сталий розвиток регіонів повинен досягатися за рахунок інтегрованого підходу до вирішення конкретних проблем країн визначених регіонів зацікавленими сторонами в межах регіону (міст, міжнародних організацій, державних установ, державних та приватних фінансових інституцій, соціально – економічних партнерів та громадських організацій, бізнес структур).

Екологічні умови нашого існування вже на сьогодні визначають необхідність обмежень обсягів виробництва, впровадження енергозберігаючих технологій, пошуку альтернативних ресурсних джерел та сприяють еволюційному переходу до інтеграції корпоративної філантропії в стратегічні орієнтири корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) бізнес структур. Яскравим прикладом успішного поєднання соціальних та економічних цілей бізнесу є застосування інструментів корпоративної філантропії. В посткризових умовах розвитку формування регіональних між секторних партнерств в сфері благодійності може стати дієвим інструментом менеджменту по забезпеченню сталого розвитку унікальних територій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій щодо розвитку корпоративної благодійної діяльності компанії та пошуку шляхів розповсюдження ефективних технологій та практичних моделей управління партнерськими соціальними та благодійними програмами свідчить про досить широкі як у міжнародному та і в вітчизняному масштабах рамки професійних дискусій[1- 10]. Експерти розрізняють наступні моделі корпоративної благодійності: традиційна, стратегічна благодійність, благодійність як соціальне інвестування (як приклад: венчурна філантропія)[1,2]. Основні відмінності моделей корпоративної філантропії детально описані міжнародними і вітчизняними дослідниками визначеної сфери [1,2,3,4]. Американський, європейський та російський досвід сфери корпоративної філантропії проаналізований в роботах Туркіна С., Симпсон С., Івченко С., та інших [1,2,3,4,5]. В українському суспільстві поки що не сформовані чіткі критерії та принципи, що відрізняють поняття корпоративна соціальна відповідальність та корпоративна благодійність (корпоративна філантропія). Досить часто ці поняття ототожнюють або розглядають їх паралельно. Велика кількість спеціалістів вважає корпоративну благодійну діяльність компанії складовою її корпоративної соціальної відповідальності, першим кроком на шляху сталого розвитку компанії. На сьогодні існує нагальна потреба в окресленні формату стратегічної благодійної діяльності компанії, адаптації та впровадження інноваційних інструментів корпоративної благодійності в бізнес середовищі України, визначення теоретико –